

## הצעה לשילוב גמ"ח כספים במערך הפעילות הבנקאית

### אראל סגל הלוי

**גמ"ח כספים** הוא ארגון ללא כוונת רווח, העוסק בהלוואה בלי ריבית לנזקקים, לשם מצוות גמילות חסדים (ראשי תיבות: גמ"ח). ארגונים מסוג זה קיימים בעם ישראל מזה מאות שנים<sup>1</sup>, וכיום נפוצים במיוחד בציבור הדתי. רוב הגמ"חים הם קטנים ומקומיים, ומלווים כספים שנתרמו במיוחד למטרה זו. אולם ישנם גם גמ"חים גדולים, המנהלים גם פיקדונות (כמובן ללא ריבית).

לכאורה, גמ"חי כספים מהווים תחרות לבנקים, שהרי, מי שיכול לקבל הלוואה בלי ריבית מהגמ"ח השכונתי, לא ייקח הלוואה בריבית מהבנק. אולם, במאמר זה אציע שני מסלולים לשיתוף פעולה, מסלולים העשויים להועיל לשני הצדדים.

שני המסלולים מסתמכים על ההנחה, שהריבית שהבנק גובה על הלוואה מורכבת משלושה רכיבים:

- מחיר הכסף עבור הבנק – התשלום שהבנק צריך לשלם לבנק ישראל או למפקידים תמורת הכסף;
- פרמיית סיכון - סכום כסף שהבנק לוקח כדי לבטח את עצמו מפני חובות אבודים;
- רווח לבנק - תגמול שהבנק לוקח עבור ההלוואה.

כיוון שרק הרכיב השלישי הוא רווחי לבנק, הרי שהבנק יכול להעביר את שני הרכיבים האחרים, או רק אחד מהם, למלווה חיצוני, כפי שאפרט:

### מסלול א - שירות תיווך בין מלווים ללווים

1. **המלווה:** כל לקוח של הבנק יכול להירשם בבנק כמלווה, ולהצהיר על התנאים שלפיהם הוא מעוניין לתת הלוואה - לאילו מטרות, באיזה איזור גיאוגרפי, אילו ערבויות ובטחונות, באיזה סכום, ומה תנאי ההחזר.

2. **הלווה:** כל לקוח של הבנק המעוניין בהלוואה, יכול לעיין ברשימת המלווים, ולבחור לאילו מהם הוא מעוניין לפנות. לשם כך הוא צריך לחתום מול הבנק על טופס ויתור סודיות, המתיר לבנק להעביר למלווים את כל המידע הכלכלי עליו (פירוט חשבונות, שיקים שחזרו וכד').

3. **הבדיקה:** הבקשה מועברת למלווה יחד עם כל המידע הכלכלי. המלווה יוצר קשר עם הלווה כדי לברר פרטים נוספים, ומחליט על-דעת עצמו בלבד האם לתת את ההלוואה, וכן מה הם תנאי ההחזר (כמה תשלומים ומתי להתחיל), ואם דרושים ערבים או משכונות.

4. **ההלוואה:** אם התשובה חיובית, המלווה והלווה (והערבים, אם יש) נפגשים בסניף הבנק, וחותרים מול נציג הבנק על הסכם הלוואה. נציג הבנק חותם על ההסכם כעד. הבנק מעביר את סכום ההלוואה מחשבונו של המלווה לחשבונו של הלווה, מנכה סכום מסויים כעמלת תיווך, ומקים הוראת קבע מחשבונו של הלווה לחשבונו של המלווה לפי התנאים שקבעו ביניהם.

5. **ההחזר:** ההחזר מתבצע בהוראת קבע, המפקיד יכול בכל עת לקבל דיווח על מצב ההחזר.

1 סבי ז"ל סי פר ל', שכאשר היה ילד, בירושלים העתיקה, משפחתו נעזרה באחד הגמ"חים, הקיים עד היום. גילו של גמ"ח זה כיום הוא מעל 130 שנה.

6. **אי החזר:** אם הוראת הקבע נכשלת, הבנק מודיע מיידית למלוה, ומעביר לו את כל תיק ההלוואה על-מנת שיוכל לפתוח מיידית בהליכי גביה לפי שיקול דעתו. מעבר לכך הבנק אינו ערב להחזרת החוב.

היתרונות:

א. **עבור הבנק:** הבנק מרויח את העמלה על ביצוע ההלוואה, וכן את העמלות הנלוות כגון עמלת שורה על כל תשלום בהוראת קבע.

אמנם בהלוואה רגילה הבנק גובה ריבית גבוהה יותר, אבל חלק מהריבית הזאת מועברת ללקוחות בעלי פיקדונות נושאי ריבית, וחלק אחר מהריבית משמש כפרמיית סיכון לחובות אבודים. במקרה זה, המפקיד מותר על הריבית של הפיקדון, וכן לוקח על עצמו את הסיכון, ולכן הבנק יכול לגבות עמלה נמוכה יותר ועדיין להרוויח.

בנוסף לכך, הבנק יכול להרוויח עמלה גם על לקוחות שלא היו מעלים בדעתם לקחת הלוואה מהבנק - למשל בגלל שאינם רוצים לשלם ריבית, או בגלל שאינם זכאים לקבל הלוואה מהבנק מסיבות שונות.

בנוסף לכך הבנק מרויח לקוחות חדשים, שיצטרפו לבנק בגלל הסיכוי לקבל הלוואה בלי ריבית (גם אם לא כולם יקבלו בסוף), וישארו גם לאחר מכן.

ב. **עבור המלווה:** העמלה נמוכה יותר מהריבית, כנ"ל.

ג. **עבור המלווה:** התוכנית מיועדת רק לאנשים שמעוניינים ממילא להלוות בלי ריבית - מנהלי גמ"חים או אנשים שרוצים להקים גמ"חים חדשים. היא בטוחה יותר מלתת הלוואה באופן פרטי, כי המלווה מקבל את כל המידע הכלכלי שבדרך-כלל אינו נגיש לו. היא נוחה יותר כי כל העבודה הטכנית של כתיבת חוזה ומעקב אחרי ההחזר מתבצעת ע"י הבנק.

ד. **עבור החברה:** ככל שיהיה יותר נוח להלוות בלי ריבית, יהיו יותר אנשים שיעשו זאת. יהיה קל יותר להקים גמ"חים חדשים, ויהיה קל יותר לנוקמים לקבל עזרה.

ה. **עבור המשק:** ההצעה היא למעשה להפריד את הריבית לשלושת מרכיביה - מחיר הכסף, פרמיית סיכון, והרווח לבנק:

- מחיר הכסף - בשליטת המלווה, הוא יכול להחליט לוותר על הרווח כדי להלוות בלי ריבית.
  - פרמיית סיכון - בשליטת המלווה, וכך גם הסיכון הוא על המפקיד. הוא יכול להחליט כמה סיכון לקחת וכמה פרמיית-סיכון לקחת. אם הוא רוצה לעשות חסד, הוא יוותר על פרמיית הסיכון, אבל ידאג לבטחונות אחרים - יבדוק היטב את מצבו הכלכלי ויכולת ההחזר של המלווה, ידרוש ערבים או משכונות, וכו'.
  - הרווח לבנק נשאר כמו היום.
- כל פירוק של מוצר למרכיביו עשוי להגדיל את היעילות במשק, כי הוא מאפשר תחרות על כל מרכיב בנפרד ולא רק על "חבילה" שלמה.

## מסלול ב - הלוואה בלי ריבית בערבות בנקאית

ניתן להציע חלופה, שבה הבנק לוקח על עצמו גם את הסיכון, ובהתאם לכך גם גובה פרמיית-סיכון (בנוסף לעמלת התיווך).

**עבור הבנק,** חלופה זו למעשה שקולה למוצר שהבנקים כבר מספקים היום - ערבות בנקאית. מובן שמסלול זה מתאים רק ללקוחות שהבנק מוכן לתת להם ערבות בנקאית - לקוחות שיש להם משכורת קבועה או נכסים היכולים לשמש כבטחון.

**עבור הלווה**, מסלול שמשלב ערבות בנקאית עם הלוואה בלי ריבית מגמ"ח עשוי להיות זול יותר מהלוואה רגילה, משום שהבנק לא צריך לגבות מהלווה את מחיר הכסף (מחיר הכסף הוא 0).

**עבור המלווה**, מסלול כזה בטוח יותר מהלוואה רגילה, מכיוון שאין בו כל סיכון למלווה – המלווה מקיים את מצוות גמילות חסדים, ללא כל סיכון לכספו.

## **היבטים שיווקיים**

ניתן להתחיל לשווק את שני המסלולים החדשים בסניפים של הבנק הממוקמים בשכונות דתיות, כשירות שהבנק נותן למפעילי גמ"חים, או לאנשים שמעוניינים להקים גמ"ח פרטי.

לאחר שיהיו מספיק מלויים שיירשמו לתוכנית, אפשר לפרסם את התוכנית לכלל לקוחות הבנק המעוניינים בהלוואה.

המסלולים המוצעים, אם יאומצו על-ידי הבנקים, יסייעו להפוך את מצוות הלוואה בלי ריבית, מנחלתו של הציבור הדתי, לנחלת הציבור הישראלי כולו.